

Türkiye Mermer Potansiyeli, Üretimi ve İhracatı

Marble Potential, Production and Export of Turkey

Turhan ÇETİN

GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Ankara-TÜRKİYE
turhan@gazi.edu.tr

ÖZET

Türkiye 5,2 milyar m³ (13,9 milyar ton) toplam rezervi ile dünya mermer potansiyelinin yaklaşık %40'ına sahiptir. Ancak bu potansiyelin sadece %1'lik bir kısmı kullanılmaktadır. Mermer üretimimiz özellikle 1980'li yıllardan itibaren hızla artmıştır. Türkiye, mermer üretiminde dünyada 7. sırada, mermer ihracatında ise 8. sırada yer almaktadır. Mermercilik sektöründe 116'sı kamu ve 447'si özel olmak üzere toplam 563 işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerde çalışan toplam 5968 kişinin 1021'i kamuya, 4947'si de özel sektöre ait iş yerlerinde çalışmaktadırlar. 2002 yılında Türkiye 3.105.000 ton mermer üretmiş ve bunun 820.000 tonunu ihraç etmiştir. Mermer üretiminde ve ihracatında daha iyi duruma gelebilmemiz için mermer üreten ve ihraç eden firmalara kolaylıklar tanınmalıdır. Bunun için ülkemiz mermerlerinin uluslar arası marka hâline gelmesi için gerekli tanıtım ve girişimler ilgili kuruluşlarca mutlaka yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, mermer potansiyeli , mermer üretimi, mermer ihracatı

ABSTRACT

Turkey has almost 40% of the total marble reserves (13.9 billion tonnes) of the world with 5.2 billion tonnes. However, only 1% of these reserves are currently being utilized. The marble production of Turkey has shown a gradual increase starting from 1980s. Turkey ranks 7th in marble production and 8th in marble export in the world. There are 563 marble production facilities, 116 of which are in governmental. 447 of them are in private sector. Among 5968 people employed in these facilities, 1021 work in governmental and 4947 work in the private sector. In 2002 there were 3,105,000 tonnes

of marble produced in Turkey. 820,000 tonnes of this amount were exported. It is necessary that the marble production and export firms must be given necessary provisions and concessions for the development of the marble sector in the country. It is necessary to carry out advertisement and investment activities in order to have our marbles internationally recognized.

Key words: Turkey, marble potential, marble production, marble export.

1. Giriş

Ülkelerin kalkınmalarında ve geleceklerine yön vermede zengin ham madde kaynaklarına sahip olmanın önemi bilinen bir gerçektir. Bugün dünyada uygulanan ekonomik sistemlerin tümünde benimsenen ortak görüş, ham madde girdisinin üretim unsurları içindeki önemi ve vazgeçilmezliğidir. Buna bağlı olarak yer altı kaynakları bakımından zengin olan ülkeler, kalkınmalarını büyük oranda tamamlamış ülkelerdir.

Yüksek sıcaklık ve yüksek basınç altında başkalaşıma (metamorfizma) uğramış kalkerlere mermer denir. Endüstriyel manada ise kolayca cilâlanan ve kolayca parlayan taşlara mermer denilmektedir. Özellikle endüstriyel anlamda mermerin yerine doğal taş terimi de kullanılmaktadır. Metin içerisinde yer yer bu terim kullanılmıştır.

Ülkemizde mermerin tarihçesi oldukça eskiye dayanmaktadır. Efes kazılarında M.S. 2. yüzyılda doğal taş tarihinde blok kesiminde kullanılan ilk lamalı katra bulunmuştur. Yine Selçuk (İzmir) yakınlarında antik ocaklarda tel kesmenin ilk prototipinin izine rastlanılmıştır. Bu bulgular bize Türkiye topraklarında yaklaşık 2000 yıldır doğal taş işletme teknolojisinin dolayısıyla mermerciliğin varlığını ispatlamaktadır (Yener, 2003).

Antik çağlardan bu yana ülkemizde mermer çıkartılıp kullanılmıştır. Yapılan araştırmalarda mermer kelimesi Marmara Adası ile ilişkilendirilmiştir. Bu da Marmara Adasının eski çağlarda da mermercilik bakımından önemli olduğunu göstermektedir.

Marmara Adası ve Afyon-İncehisar Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde bütün Akdeniz ülkelerine mermer ihraç eden önemli merkezler konumundaydı. Anadolu'da mermerin kullanımının yaygın olduğu tarihi eserlerden anlaşılmaktadır. Urartularla başlayan taş işleme tekniği bütün medeniyetler boyunca devam etmiş ve her

medeniyet mermer ve diğer doğal taşları şehir, tiyatro, yol, hamam, kütüphane, ibadethane, çeşme, kervansaray vb. yapılarda kullanmıştır (Yener, 2003).

Bir ülkenin yer altı zenginliği her şeyden önce, o ülkenin jeolojik yapısına ve jeolojik evrimine bağlıdır (Ketin, 1983: 552). Ülkemiz maden yatakları sayı, çeşitlilik ve rezerv yönünden değerlendirildiğinde, hiç de küçümsenmeyecek bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir.

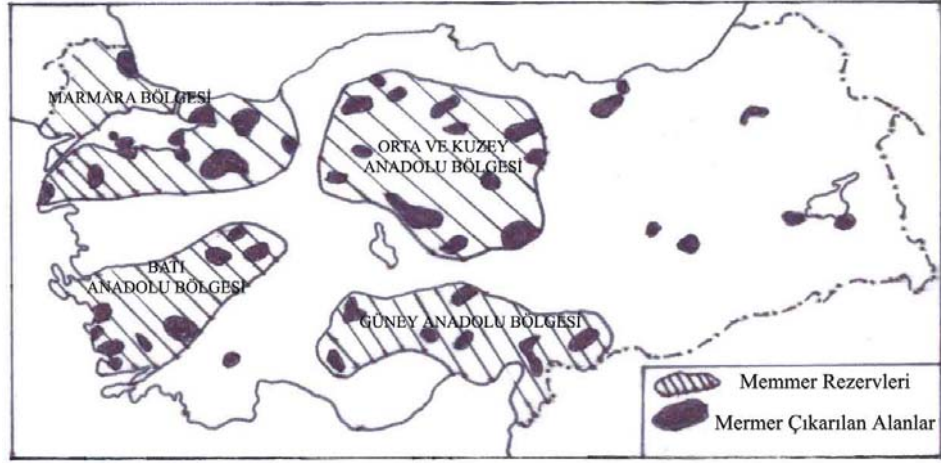
Doğal taşların yapı ve dekorasyon malzemesi olarak kullanılmaya başlanması dünya doğal taş üretimini artırmıştır. Üretimdeki artışa paralel olarak kullanılan teknoloji de gün geçtikçe gelişmektedir. Doğal taştan yapılan inşaat malzemelerinin mimar ve dekoratörler tarafından daha fazla tercih edilmesi ve fiyatların diğer malzemelere göre ucuz olması dünyadaki doğal taş tüketimini artırmaktadır.

2. Türkiye'nin Mermer Potansiyeli

Alp-Himalaya dağları kuşağı üzerinde yer alan Türkiye toplam 5,2 milyar m³ (13,9 milyar ton) muhtemel mermer rezervine sahiptir. Dünya mermer rezervlerinin yaklaşık %40'ının ülkemizde bulunduğu tahmin edilmektedir. Ülkemizde 80'den fazla değişik yapıda ve 120'nin üzerinde değişik renk ve desende mermer rezervi bulunmaktadır. Bu mermerler genellikle dünya pazarlarında üstün kalitesiyle ilgi çeken mermer tipleridir.

Ülkemizde mermer yatakları genellikle Paleozoik yaşlı masiflerin bulunduğu alanlarda yer alır. Bu alanlar genellikle ülkenin batı yarısında yer almakla birlikte doğuda da bazı yerlerde bulunmaktadır. Menderes masifi, Istranca masifi, Menteşe masifi, Kazdağ masifi, Kırşehir masifi, Ilgaz kristalin masifi ve Bitlis masifi bu alanlardan en belirgin olanlarıdır (Ketin, 1984:13).

Ülkemizdeki mermerlerin bir kısmı da Mezozoik dönemde oluşmuştur. Bunlar da mezozoik arazilerin yaygın olduğu alanlarda yer almaktadır. Bunun yanında traverten, granit, oniks, bazalt, serpantin, diyorit gibi kayalarda işlenerek yapı taşı olarak kullanılmaktadır.

Şekil-1: Türkiye Mermer Rezervi Haritası (Alpan 1969'dan alınmıştır).

Ülkemizde önemli potansiyele sahip olan bölgeler Marmara, Batı Anadolu, Güney Anadolu ve Orta ve Kuzey Anadolu Bölgeleridir. Özellikle İzmir, Uşak, Afyon, Muğla, Kırklareli, Balıkesir, Bursa, Kırşehir, Çankırı, Çorum, Kastamonu, Niğde, Kayseri, Artvin, Bitlis, Erzincan, Sivas, Tokat, Denizli, Kütahya, Eskişehir, Diyarbakır, Elazığ, Çanakkale, Konya, Bilecik ve Manisa illerinde zengin yataklar bulunmaktadır (Şekil-1).

Tablo-1: Mermer Ocaklarının İllere Göre Dağılımı.

İller	Mermer Ocakları Oranı (%)
Balıkesir	27,00
Afyon	23,60
Bilecik	11,14
Denizli	7,58
Bursa	6,92
Muğla	6,40
Eskişehir	4,03
Uşak	2,37
Kırklareli	1,90
Kırşehir	1,18

Tablo-1'den de anlaşıldığı gibi ülkemizde en fazla mermer ocağı Balıkesir (%27,00) ilinde bulunmaktadır. Bunu %23,60 ile Afyon ve %11,14 ile Bilecik illeri izlemektedir.

Türkiye'nin uluslar arası piyasalarda en tanınmış mermer çeşitleri arasında Süpren, Elazığ Vişne, Akşehir Siyah, Manyas Beyaz, Bilecik Bej, Kaplan Postu, Denizli Traverten, Ege Bordo, Milas Leylâk, Gemlik Diyabaz ve Afyon Şekeri sayılabilir.

3. Türkiye'nin Mermer Üretimi ve İhracatı

Yüksek sıcaklık ve yüksek basınç altında başkalaşıma uğramış kalkerlere mermer denir. Bu tanım mineralojik anlamda mermerin tanımı olup, endüstriyel tanımı ise; kolayca cilâlanan ve kolayca parlayan taşlar mermer olarak belirtilmektedir (Doğanay,2002: 272).

Mermerleri iki büyük kategoriye ayırmak mümkündür. Birincisi gerçek mermerler, diğeri ise mermere benzeyen kayaçlardır. Gerçek mermerler, metamorfizma sonucunda kalker ve dolomitik kalkerlerin yeniden kristalleşmesi sonucu oluşurlar. Kalsit oranı %95'e kadar çıkabilir. Renkleri genellikle beyaz ve grimsidir. Bunlara **beyaz mermer** denir. Bazı mermerlerin bileşiminde az da olsa silis, silikat, feldspat, demir oksit, mangan oksit, mika ve organik maddeler gibi yabancı elemanlar bulunur. Bunlar mermerin beyaz olma özelliğini kaybettirir. Özellikle metal oksitlerin etkileriyle mermer sarı, pembe, kırmızı, mavimsi, esmerimsi ve siyah renkler kazanır (Doğanay,2002:273).

Türkiye genel olarak Alp-Himalaya dağ kuşağı üzerinde bulunduğu için doğal olarak mermer yatakları yönünden oldukça zengindir. Özellikle Batı Anadolu'da Menderes, Mentеше, Kazdağ, Istranca, İç Anadolu'da Kırşehir, Doğu Anadolu'da Bitlis masifleri, Elazığ ve çevresi oldukça zengin mermer yataklarına sahiptir. Bu alanlardan çıkarılan mermerler Afyon, Balıkesir, Denizli, Bilecik, Eskişehir, Çanakkale, Kırşehir, Muğla, Elazığ, İzmir ve Bursa'daki fabrikalarda işlenerek iç ve dış piyasaya sunulmaktadır (Soykan ve Mutluer,1996:49).

Tablo-2: Dünyada En Fazla Mermer Üreten Ülkeler ve Üretim Miktarları (1997).

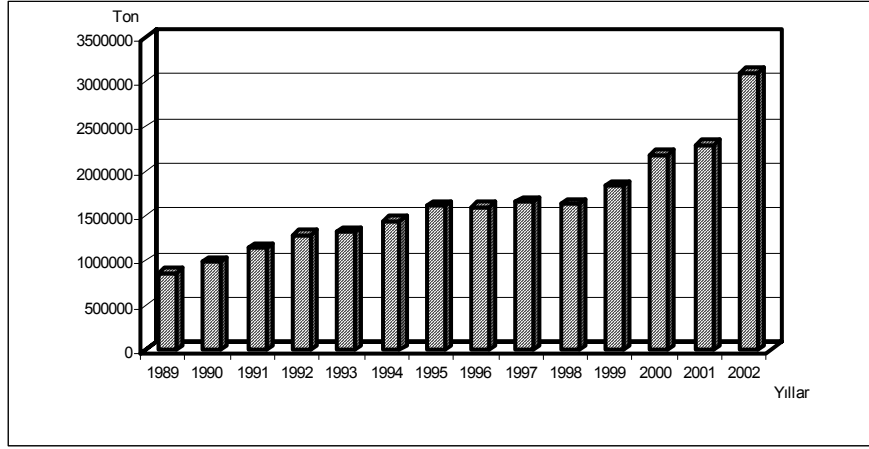
Ülke	Mermer Üretimi (Ton)
Çin	11000000
İtalya	8700000
İspanya	4500000
Hindistan	4500000
Brezilya	2000000
G. Kore	2000000
Türkiye	1660500

Mermer rezervi ve üretimi yönünden ülkemiz dünyanın zengin ülkeleri arasında yer almaktadır. Üretim bakımından 7., ihracat bakımından da 8. sıradadır.

Türkiye mermercilik sektöründe 116'sı kamu ve 447'si özel sektöre ait olmak üzere toplam 563 adet mermer işleme atölyesi bulunmaktadır. Bu atölyelerde toplam 5968 kişi çalışmakta ve bunlardan 1021 kişi devlet sektöründe, 4947 kişi ise özel sektörde çalışmaktadır (DİE, 1997:6).

Tablo-3:Türkiye'de Yıllara Göre Mermer Üretimi.

Yıllar	Üretim Miktarı (Ton)	Üretim Miktarı (m ³)
1989	865000	320000
1990	990000	366000
1991	1150000	428000
1992	1293350	479000
1993	1317600	488000
1994	1450000	540000
1995	1620000	600000
1996	1606500	595000
1997	1660500	615000
1998	1635350	602000
1999	1836200	680000
2000	2187000	810000
2001	2300000	852000
2002	3105000	1150000

Şekil-2: Türkiye'de Yıllara Göre Mermer Üretimi Grafiği.

1997 yılı dünya doğal taş ihracatı incelendiğinde ihracatın %65'ini İtalya, Çin, Hindistan, İspanya ve Brezilya'ya ait olduğu görülmektedir (Tablo-4).

Tablo-4: Dünyada Mermer İhraç Eden Ülkeler (1997).

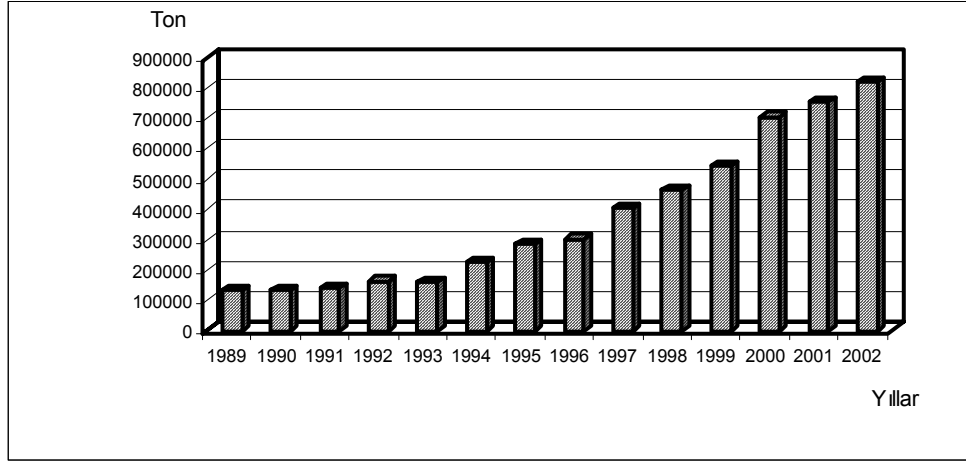
Ülke	İhracat(Ton)	%'si
İtalya	3306000	22,1
Çin	2650000	17,7
Hindistan	1784000	11,9
İspanya	1110000	7,4
Brezilya	876000	5,9
G. Afrika	757000	5,1
Portekiz	555000	3,7
Türkiye	403327	2,7
ABD	324000	2,2
Finlandiya	309000	2,1

Bugüne kadar ihracat yaptığımız İtalya, İspanya ve Yunanistan gibi Akdeniz ülkelerinde mermer rezervlerinin giderek azaldığı ve ocakların verimsizleştiği bilinmektedir. İtalya

ve İspanya, dünya piyasalarında mermerin yerine sert taşları sunmaya başlamıştır. Bu nedenle granit üreten Çin, Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika Cumhuriyeti dünya sert taş pazarına hâkimdir. Ülkemizde ise granit üretimi dünya ticaretine hâkim olacak düzeyde değildir. Hatta her yıl yaklaşık 40 milyon dolarlık granit ithalâtı yapılmakta ve genellikle bu granitler kamu kurumlarında kullanılmaktadır. Buna karşın özel sektör de yurt dışına granit ihraç etmektedir. Burada bir çelişki bulunmaktadır. Oysa ülkemiz granit rezervi bakımından da zengindir. Ancak gerekli ilgi ve yatırım yapılırsa granit üretimimiz artacaktır. Özellikle paleozoik yaşlı arazilerde zengin granit depoları bulunmaktadır. Buna en iyi örnek Kozak (Bergama) yöresi verilebilir. Burada oldukça fazla granit rezervi vardır ancak modern ve büyük işletmeler olmadığından potansiyel tam olarak değerlendirilememektedir. Küçük ölçekli granit işleme atölyeleriyle üretim yapılmaktadır. Bu gibi yörelerde gerekli yatırım yapılırsa mevcut potansiyel değerlendirilebilir (Çetin, 2003:36).

Tablo-5:Türkiye’de Yıllara Göre Mermer İhracatı.

Yıllar	İhracat (Ton)
1989	132669
1990	134275
1991	139425
1992	162637
1993	161645
1994	226069
1995	285405
1996	302398
1997	403327
1998	462830
1999	541473
2000	705041
2001	754230
2002	820000

Şekil-3: Türkiye'nin Yıllara Göre Mermer İhracatı Grafiği.

Ancak açık renk mermerin, ışığı yansıtma ve kapalı mekânlarda serin ortam yaratma özelliği nedeniyle, sıcak iklim bölgelerinde granit ve diğer sert taşların ve mermerin yerini alması söz konusu değildir. Bu da Türkiye'nin sahip olduğu mermer yataklarının giderek daha fazla önem kazandığını göstermektedir.

Tablo-6: Dünya Mermer İthalatında Önde Gelen Ülkeler (1997).

Ülke	İthalat(Ton)	%'si
İtalya	2086000	14,0
Japonya	1923000	12,9
Tayvan	1648000	11,0
Almanya	1107000	7,4
ABD	1027000	6,9
Çin	1012000	6,8
İspanya	630000	4,2
Benelüks	564000	3,8
S.Arabistan	447000	3,0
G.Kore	428000	2,9

4. Sonuç ve Öneriler

Toplam rezervi yaklaşık 5,2 milyar m³ (13,9 milyar ton) olan Türkiye, dünya doğal taş rezervlerinin %40'ına sahiptir. Yaklaşık 1,6 milyar ton civarındaki görünür rezervi ile dünya ihtiyacını bugünkü hızı ile 80 yıl karşılayacak potansiyele sahiptir. Türkiye dünya mermer (doğal taş) üretiminde 7., ihracatta ise 8. sırada yer almaktadır.

Türkiye doğal taş ihracatı sürekli artmakla birlikte henüz istenilen düzeye ulaşamamıştır. Bugünün değerlerine göre rezervlerinin sadece %1'lik bölümünün kullanıldığı görülmektedir. 1989 yılında 132669 ton olan ihracatımız, 2002 yılında 820000 tona yükselmiştir. Doğal taş ihracatında en önemli pay %72 ile işlenmiş mermer ürünlerine aittir. Bunu ham/blok mermer ve granitler izlemektedir. İhracat yaptığımız başlıca ülkeler ABD, İsrail, S. Arabistan, İtalya, Almanya ve İspanya'dır.

Türkiye doğal taş ithalâtında granit miktarında artış dikkati çekmektedir. Yılda ortalama 40 milyon dolar tutarında granit ithal edilmektedir. Granit ithal ettiğimiz başlıca ülkeler İtalya, İspanya, Hollânda ve Güney Afrika'dır.

Dünyada çevreye verilen önemin giderek artması ve modern yaşamın getirdiği sorunlar nedeniyle toplumlarda doğal yapı malzemelerinin kullanılmasına eğilim artmaktadır. Bu da rezerv bakımından oldukça önemli olan Türkiye'nin gelecekte mermer ihracatının daha fazla olacağını göstermektedir.

Türkiye'de doğal taş üretim ve ihracatının tamamına yakını özel sektör tarafından karşılanmaktadır. Dolayısıyla ihracatın artması ve özel firmaların başarılı olabilmesi için alınması gereken bazı önlemler bulunmaktadır. Bunlar aşağıda maddeler hâlinde belirtilmiştir.

* Özel sektörde çalışan idarî, teknik ve işçi statüsündeki personelin eğitim seviyesi yükseltilmelidir.

* Yurt dışında bu sektörde faaliyet gösteren büyük şirketlerle stratejik ortaklıklar kurulmalıdır.

* İşlenmiş mermer ürünlerinin tanıtımı yurt dışında etkin bir şekilde yapılmalıdır.

- * Günümüzde internet üzerinde sınırların kalktığı unutulmamalı ve bu fırsattan gerek tanıtım gerekse pazarlamada faydalanılmalıdır.
- * İhracat yapan şirketlerin haklarını korumak ve gelişmelerini sağlamak için dernek, kooperatif, oda vb. örgütlerin sayısı artırılmalıdır.
- * Yurt dışında önemli merkezlere mağaza ve depolar açılarak, tanıtım ve zamanında teslimat yapılmalıdır.
- * Mermerlerimiz orijinal isimleriyle yurt dışında tanıtılmalı ve uluslar arası marka oluşturulmak suretiyle piyasaya sunulmalıdır.
- * Üretimde verimliliği, teknolojik gelişmeyi ve ihracatı artırmak için araştırma ve geliştirme faaliyetlerine önem verilmelidir. Bu bağlamda uzman kadro ve modern teknoloji için gerekli teçhizat sağlanmalıdır.
- * Mermerciliğin gelişmesi ve mevcut tesislerin işçi ve yönetici problemlerini çözmek için mermercilik faaliyetinin yoğun olduğu illerde meslek liselerinde ve meslek yüksek okullarında mermercilik bölümleri açılmalıdır.
- * Mermercilik sektörüne verilen teşvikler artırılmalı, makine ve teçhizat alımında kolaylık sağlanmalıdır.
- * Mermer ocaklarında blok mermer çıkarılmasında veya diğer çalışmalarda dinamit ve barut gibi patlayıcılar kullanılması mermer damarlarında kılcal çatlak oluşmasına neden olmakta, bu da mermerin kalitesini düşürmektedir.
- * Mermer çıkarılan sahalardaki orman örtüsü tahrip olmakta veya yakınındaki ormanlar bozulmaktadır. Bu alanların çevre düzenlemesi kapsamında ağaçlandırılması gerekir.
- * İtalya dünya işlenmiş mermer ihracatında önemli bir paya sahip olduğu için talebi karşılamak için diğer üretici ülkelerden ham mermer alıp işleyerek dünya pazarına sunmaktadır. Aynı yöntemi Türkiye de uygulayabilir.
- * Ülkemizde özellikle paleozoik yaşlı arazilerde zengin granit depoları bulunmaktadır. Bu alanlarda kurulacak işletmeler ile ülkemizin granit ihtiyacı karşılanacağı gibi fazlası

da yurt dışına ihraç edilebilir. Hâlen ülkemizde özel sektör yurt dışına granit ihraç ederken, kamu sektörü de yurt dışından her ortalama 40 milyon dolarlık granit ithal etmektedir. Bu çelişki giderilmeli ve kamu kurumlarında ithal granit kullanımı önlenmelidir.

* İç Anadolu Bölgesi'nin doğu kesimleri ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde henüz istenilen düzeye ulaşamayan doğal taş sanayisinin, Mersin ve İskenderun gibi önemli ihracat limanlarına yakın olması ve Malatya, Kayseri, Gaziantep, Diyarbakır, Adana ve Mersin gibi büyük şehirlere ulaşım ve pazar bakımından yakınlık bu bölgelerde doğal taş, özellikle mermer sanayisinin gelişme göstermesi beklenmektedir. Nitekim son yıllarda Elazığ ve Diyarbakır gibi illerde bu doğrultuda atılımlar başlamıştır.

* İyi tanıtım ile Türkiye'den doğal taş almayan Uzak Doğu, Afrika ve Güney Amerika ülkelerine bağlantı kurularak ihracat artırılabilir.

* Doğu Avrupa ve Rusya'dan ayrılan yeni cumhuriyetlerde yeniden yapılandırma faaliyetlerine bağlı olarak inşaat faaliyetleri Batı Avrupa'ya göre daha canlıdır. Bu ülkelere yakın olmamız ve mermercilikte yaklaşık 2000 yıllık tecrübemiz ile söz konusu ülkelere ihracatımızı artırabiliriz. Aynı durum kültür ve tarih bağlarımız bulunan Kafkasya ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri için de geçerlidir.

* Mermerlerimizi yurt dışına iyi tanıtabilmek ve dünya markası oluşturabilmek için, uluslar arası mermer ürünleri fuarları ve uluslar arası mermercilik sempozyumları düzenlenmelidir.

Sonuç itibarıyla Türkiye dünya doğal taş rezervlerinin %40'ına sahip olması, önemli pazarlara yakın olması ve üç kıtanın birbirine yakın olduğu bir alan üzerinde stratejik bir konumu olması nedeniyle yakın zamanda özellikle işlenmiş mermer ihracatında İtalya'dan sonra ikinci ülke hâline gelecektir. Hatta İtalya'yı geçebilecek potansiyele sahiptir. Bunun için kaliteli mermeri ucuza mal etme, zamanında teslimat, pazarlama ve tanıtıma büyük önem verilmelidir.

Kaynaklar

- Alpan, S. (1969). *Türkiye'nin Yer Altı Serveti ve Potansiyeli*. Maden Mühendisleri Odası 1. Türkiye Madencilik Bilimsel ve Teknik Kongresi No:2, Ankara.
- Arıkan, M. (1968). *Mermer ve Mermercilik*. Ankara: Ankara Basım ve Ciltevi.
- Atalay, İ. (1987). *Türkiye Jeomorfolojisine Giriş*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay. No: 9.
- Bacakoğlu, F., ve Buzlu, H.B. (1996). *Türkiye Mermerleri*. T.M.M.O.B. Jeoloji Mühendisleri Odası 49. Türkiye Jeoloji Kurultayı, 12-16 Şubat 1996, s.61, Ankara.
- Bilgin, A.C. (1972). *Türkiye'de ve Dünyada Madencilik*. Ankara: Baylan Basım ve Cilt evi.
- Çetin, T. (2003). Doğal Ortam-Ekonomik Faaliyet İlişkisine Bir Örnek:Kozak Yöresi(Bergama). *Gazi Üniv. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 23, (1), 23-46.
- Dış Ticaret Müsteşarlığı. (2001). *Türkiye Doğal Taş İhracat Miktarları*. Ankara.
- DİE. (1998). *1997 Maden İstatistikleri*. Ankara: D.İ.E. Matbaası.
- DPT. (2000). *Madencilik. Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: DPT Yayın No: 2518, Ö.İ.K. Yay. No: 536.
- Doğanay, H. (1998). *Türkiye Ekonomik Coğrafyası (3. Baskı)*. Erzurum: Çizgi Kitabevi.
- Doğanay, H. (2002). *Ekonomik Coğrafya 1: Doğal Kaynaklar (4. Baskı)*. Erzurum: Aktif Yayınları.
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (1993). *Madencilik Ülkemizdeki Yeri ve Önemi*. Türkiye 2. Madencilik Şurası Bildirileri. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yayınları. Ankara.
- Erdoğan, M. ve Yüzer, E. (1995). Türkiye Blok Taş Üretimindeki Son Gelişmeler ve Sektörün Uluslar Arası Boyutu. *Mermer Yapı ve Dekorasyon Dergisi*, İstanbul Mermerciler Derneği, Ocak-Şubat Sayısı, İstanbul.
- Erdoğan, M. (1996). *Mermer Sektörümüz*. Mermer 96 Paneli, 30 Mart 1996, İzmir.
- İ.G.E.M.E. (1969). *Mermer İhracatının Geliştirilmesi Hakkında*. Ankara: Rapor No:3.
- İrkeç, T. (1997). *Endüstriyel Ham Maddelerin Türkiye Madencilik Açısından Önemi*. Türkiye Maden Kaynakları ve Sorunları Sempozyumu Bildiriler ve Paneller (28-30 Nisan 1997) Kitabı. TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yayınları, Ankara.
- Ketin, İ. (1984). *Türkiye Jeolojisine Genel Bir Bakış*. İstanbul: İst. Tek. Üniv. Vakfı Yay. No:32.

- MTA. (1994). *Geology and Mineral Resources Of Turkey*. Ankara: MTA Enst. Yayınları.
- MTA. (1996). *Türkiye Mermer Envanteri*. Ankara: MTA Yayın No:134.
- Ökten, M. (1994). Türkiye Mermer Potansiyeli ve İhracatı. *Metal Maden*. 4, (22), 57-58.
- Önce, G. (1996). *Türkiye’de Endüstriyel Hammaddeler ve Mermer Potansiyeli; Mevcut Durum ve Geleceği*. 21. Yüzyıla Girerken Türkiye Madenciligi, Bilimsel ve Teknik Toplantı 20-22 Haziran 1996, s.133-156, Sivas.
- Soykan, F. ve Mutluer, M. (1996). Türkiye’de Madencilik ve Maden Yataklarının Coğrafi Dağılışı. *Ege Ü. Edebiyat Fak. Ege Coğrafya Dergisi*. 8, 37-57.
- Türkmen, F. (1995). Türkiye’de Mermer. *Mermer Dergisi*. Haziran 1995 Sayısı, 75-77.
- Ulutürk, Y. (1997). *Türkiye'nin Metalik Maden Potansiyeli*. Türkiye Maden Kaynakları ve Sorunları Sempozyumu Bildiriler ve Paneller (28-30 Nisan 1997) Kitabı. TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yayınları, Ankara.
- Ürgüp, M. N. (1993). *Mermer İşletmeciliğinde Atıkların Uzaklaştırılması ve Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniv. Fen Bil. Enstitüsü Elazığ.
- Ürgüp, M. N., Başyigit, C., Terzi, S. (2000). Türkiye’deki Mermer Sektörü, Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Süleyman Demirel Üniv. Fen Bil. Enstitüsü Dergisi*. 4, (1), 170-180.
- World Stone Report, 2001.
- Yalçın, S. ve Uyanık, T. (2001). *Dünya Mermer Ticaretinde Türkiye'nin Yeri*. Türkiye III. Mermer Sempozyumu 3-5 Mayıs 2001, s.397-416, Afyon.
- Yener, L. (2003). Mermer ve Doğal Taş Madencilüğümüzün Gelişme Dinamikleri ve Perspektifleri. Maden Mühendisleri Odası (www.maden.org.tr). İzmir Mermer Fuarı, Söyleşi (04.04.2003). İzmir.